
PREVENCIÓ D'INCENDIS FORESTALS I TERRITORI

Xavier Roget
Director del Parc Natural del Garraf
Diputació de Barcelona

1. Introducció

Als països mediterranis com el nostre, el foc forestal no ha de contemplar-se únicament com un accident, sinó que s'ha d'entendre com un element més a l'hora de planificar i gestionar el territori. Cal tenir-lo present en el planejament urbanístic del nostre territori evitant ubicacions d'urbanitzacions en indrets potencialment perillosos, en la política agrària considerant estratègics conreus que provoquen discontinuïtats de masses forestals, en la política energètica executant unes línies de transport d'energia elèctrica segures, etc.

La prevenció d'incendis forestals comprèn el planejament i l'execució d'un conjunt d'actuacions coordinades l'objectiu de les quals és:

a) Evitar l'inici del foc forestal.

b) Limitar la seva propagació i establir, alhora, les condicions més idònies per als equips d'extinció en el supòsit que es produeixi.

Els devastadors focs forestals de 1986 van motivar les diferents administracions catalanes a dissenyar i executar nous programes de prevenció d'incendis forestals. Els resultats fins enguany han estat globalment favorables; han estat instruments útils per al control de petits i mitjans incendis, però no s'ha pogut evitar que augmentés el nombre de sinistres. Contràriament, l'experiència de 1994 ha posat de manifest que cal millorar les estratègies de prevenció per al control dels grans incendis forestals.

2. El programa de prevenció d'incendis forestals de la Diputació de Barcelona

L'any 1987 la Diputació de Barcelona va iniciar en el seu àmbit d'actuació, les comarques de Barcelona, un programa específic mitjançant el qual

es dona suport, als ajuntaments i a les ADF que ho han sol·licitat, per a l'elaboració, direcció d'obra i finançament de l'execució del Pla Municipal de Prevençió d'Incendis Forestals.

El model de pla de prevençió desenvolupat ha estat un document senzill mitjançant unes «fitxes» model. Els criteris bàsics per a la seva elaboració han estat:

- Redacció d'un document de planejament simple i eficaç.
- El municipi com a unitat territorial d'actuació.
- La comarca com a marc de referència.
- Participació i corresponsabilització dels ajuntaments.
- Compromís dels propietaris forestals.
- Coordinació amb el Servei d'Extinció d'Incendis.
- Suport econòmic a l'execució del planejament.
- Coordinació amb altres instruments d'ordenació.
- Execució a través dels municipis i les ADF.

El pla dissenyat l'any 1987 s'estructura bàsicament de la manera següent:

A) Mesures per evitar que s'iniciï el foc forestal:

- Informació.
- Vigilància.
- Tractament d'usos perillosos (abocadors, zones freqüentades, etc.).

B) Creació i manteniment d'infraestructures mitjançant la vertebració del territori en porcions de 400 hectàrees mitjançant camins i punts d'aigua.

C) Equipament per a les ADF.

D) Mesures, finançament i calendari d'execució.

F) Plànol del municipi.

Entre 1987 i 1993 s'han redactat 205 plans per a altres tants municipis.

La superfície planificada ha estat de 6.093 km², que representa el 79 % de l'àrea ocupada per les comarques de Barcelona.

Les actuacions concretes més importants que s'han executat han estat:

- Arranjament de 1.719 km de pistes forestals.

- Construcció de 102 km de noves pistes.
- Adequació de 340 punts d'aigua.
- Condicionament de 85 abocadors incontrolats.
- Col·locació de 500 rètols informatius.

El cost total d'execució dels plans ha estat de 853.521.765 pessetes. La Diputació de Barcelona n'ha finançat el 68 %, i els ajuntaments i les ADF, el 32 % restant.

L'estat actual d'execució dels 205 plans redactats per la Diputació de Barcelona és el que figura en la taula 1.

TAULA 1

Estat d'execució dels plans de prevenció redactats per la Diputació de Barcelona

Grau d'execució %	Nombre de plans	Percentatge s/total plans
0	45	21,95
1-10	26	12,68
11-40	83	40,49
41-70	42	20,49
71-100	9	4,39
Total	205	100,00

D'aquesta distribució destaca que solament un 25 % dels plans té un grau d'execució alt, mentre que la majoria de plans, el 40,49 % del total, tenen un grau d'execució dels projectes que se situa entre un 11 % i un 40 % del total d'accions projectades.

Des d'un punt de vista econòmic, aquest conjunt de 205 plans programa inversions per un valor total de 2.595.049.709 pessetes.

Fins avui l'execució real d'aquests plans ha representat una inversió de 585.693.807 pessetes, és a dir un 22,53 % del total previst. Queda, per tant, un llarg camí per davant per arribar als 2.013.355.902 pessetes pendents d'execució.

Les subvencions atorgades fins avui per la Diputació de Barcelona pugen a la quantitat de 553.305.104 pessetes. D'aquestes, manquen per executar un total de 106.216.392 pessetes. Setanta-tres municipis tenen una subvenció atorgada sense executar anterior a 1993 i 28 municipis arriben a tenir dues o més subvencions atorgades en aquesta situació.

Hi ha, també, 28 municipis (el 13,66 % del total) que encara no han iniciat l'execució del planejament.

Com pot veure's en la taula 2, fins a l'any 1993 els resultats eren encoratjadors a les comarques de Barcelona, en les quals es va produir en aquest període únicament un incendi forestal que sobrepassava les 400 hectàrees.

TAULA 2

Superfície mitja cremada per incendi a Catalunya (hectàrees per província, 1992-1993)

Província	Període 1982-86	Període 1987-93
Tarragona	43,12	10,22
Girona	71,08	2,54
Lleida	28,75	2,05
Barcelona	49,36	1,23

Els resultats, sens dubte, van ser motivats pels esforços de les diferents administracions i per la participació i corresponsabilització de les ADF i dels ciutadans del nostre país.

Els focs forestals de 1994, en canvi, han posat en evidència que l'esforç fins ara realitzat en infraestructures de prevenció d'incendis forestals no és suficient per a lluitar contra els grans focs forestals; la xarxa viària bàsica dels plans és molt eficaç per a incendis petits i mitjans com a accés i suport de línies de defensa i atac del foc, però en canvi és insuficient per als grans incendis forestals.

Pel que fa al nombre d'incendis, com ja ha estat exposat en l'inici de la present comunicació, les mesures de prevenció desenvolupades no han aconseguit evitar el seu increment constant. Mentre que en el període 1982-1986 a Catalunya van comptabilitzar-se oficialment un total de

2.812 incendis, en el període 1987-1993 aquesta xifra va augmentar fins a 4.182 incendis.

La Diputació de Barcelona, en l'àmbit dels parcs naturals que gestiona, desenvolupa cada estiu un programa específic de vigilància en l'àmbit dels parcs, amb la col·laboració dels seus municipis, que complementa la guarderia de parc i inclou uns punts de guaita i vigilants mòbils que cobreixen la totalitat del territori; els primers treballen cada dia i els segons els dies de màxim risc dins del període estival.

Els resultats, com pot observar-se en la taula 3, són força positius, sobretot si es considera que la superfície total vigilada és al voltant de 70.000 hectàrees forestals, situades a l'entorn de l'àrea metropolitana de Barcelona. El cost d'aquest programa de vigilància és de 650 PTA/ha per any i el finançament és totalment a càrrec de la Diputació de Barcelona.

TAULA 3

Incendis en els parcs naturals gestionats per la Diputació de Barcelona (1988-1994)

Any	Nombre d'incendis	Superfície cremada (ha)
1988	14	66,52
1989	6	4,53
1990	5	4,03
1991	6	2,81
1992	3	0,075
1993	7	9,91
1994	14 (iniciats al parc)	22,30
(provisional)	7 (iniciats fora del parc)	5.533,60

Fruit de l'experiència d'enguany cal posar en evidència que, a pesar que els resultats són positius, aquest sistema de vigilància té la mancança que, per raons econòmiques, es limita a la campanya estival de màxim perill, i en canvi, poden haver-hi anys com l'actual en què, per raons meteorològiques, el període de màxim risc s'ha iniciat molt abans de l'estiu.

3. Propostes

En un país amb clima mediterrani com el nostre no existeix una solució única i definitiva per solucionar la problemàtica dels incendis forestals, sobretot si es consideren la globalitat dels factors que hi influeixen, com poden ser el combustible, la climatologia, els mitjans d'extinció, les causes, els factors socio-econòmics, etc.

No obstant això, tenint present tot el camí recorregut, així com el que està succeint aquest any 1994, es proposen les següents recomanacions a tall de conclusions:

Primera. Importància de l'elaboració i execució dels plans municipals de prevençió d'incendis forestals.

Cal potenciar i estendre els plans municipals de prevençió d'incendis forestals, els quals són útils per al control de focs petits i mitjans, vertebrant el territori mitjançant punts d'aigua i pistes forestals en porcions de 400 hectàrees.

El pla de prevençió ha de gaudir, com fins ara, de la màxima participació de les administracions, les ADT i els agents socials, amb l'objectiu que sigui un element reconegut per tothom i integrador dels esforços a desenvolupar en el municipi. D'altra banda, hi ha d'haver una constància en el desenvolupament del pla, sense oblidant-se'n els anys que s'han obtingut bons resultats.

Segona. Reconeixement de la necessitat de fer i executar uns plans de prevençió supramunicipals, amb infraestructures d'aturada del foc útils per a grans focs forestals.

Com ja ha estat exposat anteriorment, els plans de prevençió municipals han estat insuficients per a l'aturada i el control de grans focs forestals.

Per això és convenient l'elaboració i execució de plans de prevençió supramunicipals, amb infraestructures d'aturada del foc útils per a grans focs forestals, creant un entramat de cèl·lules o porcions de territori estanques, de manera que un foc forestal no pugui superar una superfície predeterminada, per exemple 3.000 hectàrees. El repte exigeix un esforç tècnic i econòmic, així com una adequació de la normativa legal de manera que aquestes grans infraestructures d'interès general puguin executar-se d'una manera compatible amb els interessos particulars dels afectats.

Tercera. Increment de la vigilància en el període de màxim perill mitjançant convenis amb els ajuntaments. Mecanismes de desplaçament de mitjans extraordinaris en períodes fora de l'estiu.

El programa de vigilància mitjançant vigilants mòbils i guaites fixos que du a terme el Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona durant l'estiu en l'àmbit dels parcs naturals mitjançant convenis amb els ajuntaments està donant bons resultats, amb un cost assumible de 650 pessetes/hectàrea anuals.

Es proposa que, de la mateixa manera en la resta del territori forestal, i durant el període de màxim risc, es complementi la vigilància que fan els agents rurals i forestals amb vigilants mòbils i guaites fixos contractats a través de convenis amb els ajuntaments.

El sistema de convenis amb els ajuntaments té grans avantatges, ja que és un mecanisme àgil per a administracions supramunicipals, que implica la població local i li dona feina. A pesar que la contractació la fan els ajuntaments, com també ho fa la Diputació de Barcelona, la direcció i control de les feines hauria de ser supramunicipal.

El cost d'aquest sistema és raonable; per exemple, estendre aquest sistema als terrenys forestals de totes les comarques de Barcelona, descomptant el que ja du a terme la Diputació de Barcelona, costaria a l'any 280 milions de pessetes. Si aquesta vigilància únicament es realitzés sobre les zones de risc alt i mitjà, el cost s'elevaria a 200 milions de pessetes a l'any.

D'altra banda, també cal preveure sistemes extraordinaris de vigilància i intervenció per a períodes puntuals variables al llarg de l'any, però en qualsevol cas fora del període de màxim perill i d'acord amb previsions meteorològiques extremament adverses. Es tracta de dissenyar un sistema especial, similar als casos de previsions de riudes, de nevades, etc., però aplicat a incendis forestals per a èpoques fora de l'estiu.

Quarta. Potenciació dels mecanismes legals i financers de les administracions públiques.

La prevenció d'incendis forestals ha de tenir un paper bàsic en la política forestal de Catalunya i en el desenvolupament de la Llei forestal catalana, especialment en el Pla General de Política Forestal. Com s'ha exposat a l'inici de la comunicació, és un pilar bàsic de la gestió dels terrenys forestals catalans, i cal preveure els mecanismes legals i adminis-

tratus que permetin l'execució d'una adequada política de prevençió d'incendis forestals; alhora, caldrà augmentar l'esforç del finançament públic per al fet l'execució de la prevençió, atesa la baixa rendibilitat dels nostres boscos i condicionar-ho al fet que, en les subvencions, els receptors es comprometin a seguir les directrius del Pla General de Política Forestal, tant pel que fa a la producció, com a la protecció i l'ús social dels boscos.